

3. L'educador i el joc infantil

La millor manera de conèixer i comprendre l'infant mentre juga és observar-lo. El joc infantil, en les diferents variants i formes que presenta, jugant sol o acompanyat, per l'ambient natural, espontani i distès en què es desenvolupa normalment, és un moment privilegiat per conèixer la personalitat de l'infant, per observar-ne atentament les reaccions i per conèixer-ne les necessitats i els interessos.

Per tal que el joc sigui una font de coneixement de l'infant, l'educador no solament ha de conèixer la fonamentació i la tipologia de jocs infantils, sinó que també s'ha d'ensinistrar en tècniques d'observació per analitzar la informació recollida i interpretar-la adequadament.

Així, es pot observar l'actitud general de l'infant al pati. Per exemple, si juga poc, molt o es mostra passiu sense saber què fer; si té tendència a jugar sol o prefereix jugar en grup, si busca la companyia de l'adult o es mostra autònom, si sempre juga amb els mateixos infants, si fa diferències de sexe en l'elecció dels companys de joc o si prefereix jugar amb els infants més petits.

En els jocs d'interior també es pot observar com es comporta. Per exemple, si es concentra o es distreu amb facilitat, si canvia de joc amb freqüència, si continuament sol·licita l'atenció de l'educador, quins rols representa en el joc simbòlic, etc.

Pel que fa als tipus de joc que desenvolupa, es pot observar si li agraden els jocs tranquils o dinàmics, si prefereix els jocs tradicionals o prefereix inventar-se'ls, etc.

El joc és un instrument d'observació de la personalitat de l'infant, ja que, a través del joc, l'infant ens mostra com pensa i els coneixements que té del món que l'envolta; per això es pot afirmar que el joc és un mirall que reflecteix el desenvolupament global de l'infant. Tota la seva personalitat s'expressa a través del joc.

No ens ha d'estranyar, doncs, que els infants que juguen a jocs variats i creatius mostrin un desenvolupament intel·lectual més gran que els que juguen poc. Però per tal que els infants juguin, cal que els adults (educadors i pares) possibilitin i fomentin el joc.

Segons Bruner, "la intervenció dels adults ha de consistir a facilitar les condicions que permetin el joc, l'adult ha d'estar a disposició de l'infant i no dirigir ni imposar el joc".

3.1. Intervenció de l'educador en el joc infantil

ment de l'infant. L'adult ha d'evitar l'actitud de control del joc. Des d'aquesta perspectiva, l'educador ha de fer el següent:

- **Crear l'ambient adequat** perquè l'infant jugui:
  - Preparar l'espai per jugar.
  - Destinar temps per jugar.
  - Seleccionar i mantenir en bon estat els materials de joc.
  - Transmetre les normes bàsiques del joc.
- **Presenciar el joc** ja que els infants necessiten la presència de l'adult per donar-los la confiança i la seguretat que els permeti centrar-se en el joc, malgrat que l'adult no jugui.
- **Ensenyar jocs:** inicialment serà l'adult qui iniciï el joc, amb la repetició del joc, l'infant anirà prenent una postura cada cop més activa. En aquest sentit és important que com a educadors tingueu interès a ensenyar els jocs tradicionals, i concretament els de falda, pel corrent afectiu i comunicatiu que s'estableix entre l'infant i l'adult. També perquè formen part del nostre folklore i en transmetre's oralment corren el risc de perdre's en l'oblit.
- **Enriquir el joc:** ja sigui introduint jocs o personatges nous, o modificant les situacions (per exemple, a partir de les experiències d'una sortida o de la narració d'un conte, l'educador pot introduir en el joc situacions i personatges o animals nous).
- **Fomentar que inventin jocs** i creïn les seves pròpies joguines.
- **Promoure la igualtat:** promoure la flexibilitat i la riquesa en la representació de rols.
- **Ajudar a resoldre conflictes:** s'ha d'afavorir una resolució constructiva del conflictes; en aquest sentit, cal que l'educador aportï elements que ajudin als infants a prendre consciència del problema, a buscar solucions i faci que se sentin motivats a aplicar-les.
- **Respectar les preferències de joc de cada infant:** proporcionar-li noves situacions i materials però no forçar-lo a jugar si ell no ho vol.
- **Transmetre la importància del joc a la família:** jugar amb els fills proporciona a les famílies un excel·lent mitjà de comunicació i diversió conjunta. L'educador o educadora ha de crear les situacions que consideri oportuna per tal que les famílies reconeguin el valor del joc i creïn a casa espais temps de joc. També podrà orientar els pares sobre la compra de joguines per tal d'evitar hàbits de consum poc enriquidors per a l'infant. Igualment s'ha d'interessar per saber a quins jocs juga l'infant a casa seva per poder donar-los continuïtat al centre educatiu.
- **Observar el joc infantil** per tal de seguir l'evolució de l'infant, les seves noves adquisicions, les preferències, les relacions amb els companys i els adults; per millorar les propostes de joc, etc.
- **Establir un marc amb límits:** l'infant ha de poder expressar les seves emocions, però se l'ha d'ajudar perquè aquesta expressió sigui cada cop més simbòlica. L'actitud de l'educador o educadora en el joc lliure ha de ser:
  - **Empàtica:** ha d'establir amb l'infant una relació amigable i comprensiva.
  - **D'acceptació incondicional:** tant de les expressions positives com de les negatives, sense fer judicis de valor i acceptant els errors del nen o nena.

EL JOC INFANTIL I LA SEVA METODOLOGIA

es possible si l'educador està obert a la comunicació i la comprensió.

- **De confiança i respecte:** l'infant pot solucionar els seus problemes si se li'n dóna la oportunitat, si es respecta el seu ritme de desenvolupament.
- **No directiva:** partir del desig de l'infant, facilitant el desenvolupament d'aquest desig.

3.2. Recomanacions per la preparació de jocs

Per preparació del joc no entenem que l'educador ensenyi els nens a jugar, ja que l'infant juga espontàniament. La feina de l'educador consistirà a preparar i presentar el joc de la manera més motivadora possible. En aquest sentit, la seva intervenció es pot estructurar en quatre moments, amb unes tasques concretes en cada moment. Malgrat que les pautes que s'exposen a continuació estan bàsicament enfocades als jocs en grup, els diferents moments també són aplicables als jocs individuals, com moltes de les tasques que ha de realitzar l'educador-animador. S'ha fet així amb la intenció de no repetir i pensant tant en l'àmbit d'actuació professional de l'educació formal com de l'educació no formal. Els quatre moments són elecció, presentació, observació i avaluació del joc.

1) Elecció del joc. L'elecció del tipus de joc la realitzarem segons les característiques del grup d'infants al qual vagi adreçat. Tindrem en compte l'edat, el tipus de joc, el nombre de participants, els objectius que volem aconseguir i el context de les activitats, el centre d'interès o el projecte on s'inclogui. En tots els casos, s'ha de tenir en compte el següent:

- L'educador ha de conèixer el joc a fons.
- No ha d'afectar la integritat física, psíquica o afectiva dels participants.
- No pot discriminar per raó de sexe, raça o religió.
- El joc no s'ha d'esgotar mai.
- Cal adaptar-lo al moment i lloc on es realitzarà: interior o exterior, espai disponible, preveure possibles perills, pensar en la possibilitat de fer variacions per adaptar-lo a alumnes amb alguna discapacitat.
- S'ha de preparar amb anterioritat: durada, nom del joc.
- S'han de preveure els materials necessaris.

2) Presentació del joc. Per presentar el joc cal tenir presents els aspectes següents:

- Es presentarà el joc amb una proposta motivadora.
- Es realitzarà una explicació clara, concisa i concreta de les consignes del joc.
- Si cal, es crearà certa atmosfera abans de l'inici del joc (ambientació, maquillatge, disfresses, noms especials...).
- Per afavorir l'atenció del grup, es disposaran els participants en semicercle durant l'explicació de les consignes de joc.

EL JOC INFANTIL I LA SEVA METODOLOGIA

- En el moment d'explicar el joc, cal diferenciar clarament quina és la finalitat o objectiu del joc i quines són les normes o regles per aconseguir l'objectiu.
- S'ha de mirar de no etiquetar els resultats bons.

3) Observació del joc. Durant la fase d'observació, l'educador o educadora ha de tenir en compte els aspectes següents:

- L'educador ha de mantenir una observació activa del que passa durant el joc i del seu resultat. Aquesta informació pot ser especialment valuosa en el moment de contrastar amb la família informació sobre preferències, interessos, conductes del seu fill.
- L'observació pot ser externa o interna segons si l'educador participa o no en el joc. També pot ser que un educador participi en el joc i l'altre l'observi.
- El joc és un instrument molt important de l'educador per al coneixement del grup i dels infants, ja que en el joc es revela la personalitat, el caràcter, els sentiments i el grau de maduresa dels participants. Observar com juguen els infants ens permetrà conèixer els seus progressos respecte al següent: la relació amb l'educador, la por de quedar-se sol, les reaccions davant la frustració, les estratègies utilitzades per resoldre una situació, el grau de concentració i perseverança, etc. I en relació amb el grup de jugadors, també permet observar l'evolució dels infants en la manera de relacionar-se entre ells, en l'acceptació de les regles de joc, la resolució dels conflictes que puguin aparèixer entre ells, etc.
- La guia o instrument d'observació s'elaborarà en funció de l'objectiu que s'hagi plantejat prèviament i del tipus de joc.
- Alguns possibles aspectes en una guia d'observació podrien ser els següents:
  - Grau de participació.
  - Rols que desenvolupen els participants.
  - Relacions que s'estableixen i conflictes que sorgeixen.
  - Fases del joc.
  - Dificultats detectades.

4) Avaluació del joc. L'avaluació implica l'anàlisi i reflexió de tot el procés de joc des de l'elecció, la preparació, la presentació, el desenvolupament fins a la finalització, per tal de valorar tots aquells elements que condicionen més o menys la finalitat educativa encaminada a promoure i respectar el joc dels infants.

En l'avaluació l'educador avalua els infants, però per tal de millorar la qualitat educativa també s'ha de tenir en compte una **avaluació interna de l'educador i del grup d'educadors**. Un cop finalitzada la sessió de joc es pot reflexionar sobre el següent:

- El grau de compliment dels objectius proposats.
- El grau de preparació prèvia dels diferents elements a utilitzar.
- El grau d'adequació del joc als infants.
- L'anàlisi de com s'ha explicat la consigna i de com s'ha desenvolupat el joc.

També cal tenir en compte **l'avaluació que en fan els participants**:

- La finalitat és prendre consciència de l'experiència viscuda partint d'un plantejament positiu.
- L'avaluació pot ser estructurada o no estructurada, es poden utilitzar diferents instruments (qüestionaris, enquestes...).
- Possibles aspectes a avaluar serien els següents:
  - Què han après?
  - Com s'han sentit?
  - Quines dificultats han tingut en la comprensió de la consigna o durant la realització del joc?

3.2.1. Elecció i elaboració dels instruments d'observació

L'observació exigeix formació, entrenament i sistematització, reflexió i respecte vers l'infant i la tasca educativa. S'ha de tenir cura a l'hora de recollir les dades per tal que siguin tan objectives com sigui possible. A més, l'educador o educadora ha de ser un bon observador d'ell mateix, de com es mostra davant dels infants, de la seva actitud i conducta i de com reaccionen els infants davant seu.

Per tal de sistematitzar les observacions, l'educador o educadora ha de seguir uns passos que l'ajudin a optimitzar el seu treball. En tots els casos caldrà:

1) Definir els objectius: els aspectes sobre els quals volem obtenir informació. Reflexionar sobre l'objectiu de l'observació. Què es vol observar.

2) Establir les conductes que es volen observar: quins aspectes es consideraran rellevants per proporcionar informació sobre el joc dels infants. Hi ha diferents possibles indicadors:

- Els diferents tipus de joc que realitza l'infant.
- El comportament de l'infant en el joc: està concentrat, pendent del que fan els altres, acaba el que comença, etc.
- Ús que fa del material: té cura dels materials, els utilitza adequadament, etc.
- Accions que realitza en el joc: corre, salta, fa com si...
- L'espai: si és suficient, segur, si possibilita el joc, etc.
- Material: si és adequat a l'edat dels infants, suficient, variat, etc.
- Si el temps previst per cada tipus de joc ha estat suficient, el temps que un determinat infant ha estat centrat en un joc, etc.
- Personatges: característiques dels rols preferits.
- Motricitat: equilibri, to muscular, coordinació de moviments, lateralitat, orientació en l'espai i en el temps, coordinació ull-mà...
- Creativitat.
- Capacitat simbòlica.
- Llenguatge que utilitza.

d'infants.

3) Concretar l'espai i el temps en què es realitzarà l'observació:

l'observació es pot fer de forma puntual (en un moment determinat) o longitudinal (cada cert temps repetir la mateixa observació en diferents moments).

4) Una vegada decidit tot això, s'ha de passar a **seleccionar i elaborar el tipus d'instrument** amb què es recolliran de manera àgil i pràctica els aspectes que s'han d'observar per poder analitzar-ne i interpretar-ne les dades a continuació. Els instruments d'observació que s'ajusten més bé són les llistes de control i les escales de valor o estimació.

A continuació teniu un exemple de fitxa d'observació del joc individual amb la panera dels tresors. Aquesta observació es pot repetir longitudinalment per veure l'evolució de l'infant en el joc.

Fitxa d'observació de la panera dels tresors

Observació individual de la panera dels tresors

Nom:

Data:

Hora inici observació:

Hora finalització observació:

Nom observador:

1. S'interessa pels objectes de la panera? Molt/Poc/Gens
2. Accions que fa (explora, agafa, mira, colpeja...)
3. Utilitza totes dues mans o, principalment, només una?
4. Mostra preferència per alguns objectes? Sí/No
Tant si la resposta és afirmativa com si és negativa, per quins?
5. Durant el joc: Està concentrat/Està dispers
6. Durant quant de temps mostra interès pel joc?
7. Podria incorporar algun material nou a la panera?
8. Respecte els materials:
  - Li resulten atractius? Sí/No
  - Són segurs? Sí/No
  - Són prou variats pel que fa a la forma? Sí/No
  - Amb quin tipus de material juga més? (metall, fusta...)
  - Amb quina textura juga més?
9. Altres observacions d'interès:
10. Conclusions:

---

5) **Recollir les dades:** cal tenir present que l'observació no consisteix a fer judicis de valor sobre l'infant, sinó a recollir informació de manera rigorosa per poder analitzar i ajustar eficaçment l'acció educativa.

les idees prèvies que l'educador o educadora té sobre el grup o l'infant. Pressuposa honestat intel·lectual, ja que el que l'educador ha observat l'ha de fer qüestionar-se el que creia saber ja, i no ha de buscar la confirmació de les idees prèvies que tenia. La interpretació permet:

- Augmentar el coneixement de cada infant.
- Revisar i modificar els criteris d'intervenció educativa.
- Elaborar noves hipòtesis de treball.

L'observació del joc lliure proporciona a l'educador una font d'informació molt valuosa per conèixer experiències, vivències, sentiments i emocions interiors de l'infant, ja que el joc lliure li permet expressar-se lliurement, i és un bon moment per poder detectar conductes anòmales.

D'altra banda, el joc dirigit pot servir per observar els progressos en un determinat aprenentatge, per corregir o detectar determinades conductes mostrades prèviament en el joc lliure, com ara la falta d'interacció amb els companys i companyes, la inhibició o l'agressivitat davant determinades persones, etc.

En qualsevol cas, sempre que l'educador detecti qualsevol conducta anò-mala no ha de dubtar a comentar-ho a la resta de l'equip i, si ho considera convenient, als especialistes.

3.3. Orientacions per dinamitzar el joc

Si bé l'educador ha de potenciar i enriquir el joc dels infants, la seva intervenció s'ha d'ajustar a les característiques, les necessitats i les possibilitats d'aquests infants d'acord amb el moment evolutiu en què es troben.

D'aquesta manera, la intervenció directa de l'educador en el joc dels infants que tenen entre 0 i 2 anys serà més gran, ja que depenen més de l'adult que no pas els infants que tenen més de 3 anys, que ja són més autònoms.

1) Infants de 0 a 6 mesos. L'educador del grup de nadons ha de saber entrar en el seu món i connectar amb ells per mitjà del joc.

El joc de l'educador amb els nadons s'ha de centrar en el cos de l'infant i en les seves possibilitats de moviment. Per tant, ha de destinar un temps diari a jugar amb cadascun dels nadons (pessigolles, contacte corporal, mirades, cançonetes, etc.).

Quan estan desperts, s'han de situar de manera que puguin veure les persones i els objectes que hi ha al seu voltant. També se'ls ha de donar objectes que puguin subjectar, prémer, colpejar, etc.

2) Infants de 6 a 12 mesos. L'educador ha de continuar dedicant un temps diari a jugar amb cada infant amb jocs corporals i cantarelles.

EL JOC INFANTIL I LA SEVA METODOLOGIA

de trobar objectes amagats sota un mocador o en una capsula.

- Jocs de llançar i recollir els objectes que tiren de manera repetitiva. Mirar contes i assenyalar-ne les imatges.
- Jocs amb objectes: el nombre i la varietat d'objectes s'ha d'ampliar. És el moment de fer el joc de la panera dels tresors.
- Jocs de gronxar-se, d'amagar-se en capsules o casetes per sentir-se protegits. Comencen a caminar i l'espai s'ha d'organitzar perquè hi puguin circular amb els caminadors.

Per començar, es poden fer jocs d'imitar amb gestos les cançons que canta l'educador (petit grup d'infants asseguts en rotllana).

3) Infants d'1 a 2 anys. La gran conquesta dels infants d'un any és caminar. Per tant, estaran molt interessats a caminar, córrer, grimpar, etc. També podran observar i explorar els objectes amb més concentració, establir relacions entre ells (fer torres, fileres, etc.).

- Continuar, davant aquests avenços, dedicant un temps diari als jocs de cada infant. L'infant es pot amagar i l'educador el pot buscar i sorprendre's quan el troba. Buscar o trobar les coses que l'educador li diu. Continuar amb les cançons acompanyades de gestos. Fer el tren.
- Ampliar i variar el nombre d'objectes que puguin explorar. És el moment de fer el joc heurístic.
- Introduir jocs de terra i aigua, jocs amb plastilina.
- Proporcionar espais segurs i lliures d'obstacles perquè puguin córrer, enfilarse, etc. L'educador pot animar l'infant a no rendir-se i perseverar quan apareixen les primeres frustracions.
- Facilitar-los casetes i nines perquè s'iniciïn en els jocs de fantasia.

4) Infants de 2 a 3 anys. En aquest punt, la gran fita és el desenvolupament del llenguatge. Per tant, tots els jocs que impliquin parlar i escoltar els interessaran especialment. També es poden fer jocs d'imitació i el joc simbòlic. Guanyen seguretat en els jocs motors, també guanyen capacitat en els jocs que requereixen concentració i precisió, com ara els trencaclosques.

L'educador pot fomentar aquests avenços proposant les activitats següents:

- Jocs amb les paraules: llegir contes, repetir poesies curtes en què hi hagi paraules repetitives, repetir onomatopeies que els infants memoritzaran fàcilment.
- Jocs d'imitació de gestos: com menja un elefant o com camina un ocell. Fer gestos per tal que la resta de companys endevini de què es tracta.
- Proporcionar materials per al joc simbòlic: teles, roba de grans, miralls, bosses, objectes quotidians, nines, animalets de peluix, etc.
- Jocs amb aigua, fang, pintura de dits: l'educador ha d'ensenyar als infants a fer un bon ús d'aquests materials i els ha d'animar a crear el que vulguin.
- Proposar jocs de taula: jocs d'enfilarse boles, classificar botons, etc. Els ha d'ensenyar a utilitzar-los. Els materials han d'estar ordenats perquè els infants sàpiguen on els han d'anar a buscar i on els han de

EL JOC INFANTIL I LA SEVA METODOLOGIA

- Organitzar espais i materials per als jocs motors: espais amplis, rampes, estructures des d'on es pot saltar, tricicles, etc. En aquests jocs és important la presència atenta de l'educador per animar i alabar. No se'ls ha d'espantar recordant-los els perills, sinó que se'ls ha d'ajudar a refer-se dels ensurts.

Entre els 2 i els 3 anys és important promoure al pati els jocs motors, de fantasia i d'experiències amb la natura.

5) Infants de 3 a 6 anys. Els infants d'aquestes edats fan grans progressos en el desenvolupament del llenguatge i en la motricitat. S'interessen per temes fantàstics amb protagonistes animals.

Hi ha grans progressos pel que fa a compartir el joc amb altres infants. Es fa evident en els jocs motors i en el joc simbòlic, ja que s'hi poden entretenir durant hores.

L'educador ha d'organitzar l'espai i els materials d'acord amb les noves possibilitats dels infants. També els ha de recordar les normes per jugar (en el joc tot està permès excepte fer coses que molestin els altres nens i nenes o que malmetin el material de joc).

Ara els infants tenen més iniciativa per jugar, coneixen molts jocs i són capaços d'organitzar-se. Per tant, l'educador ha de tenir en compte aquestes possibilitats noves dels infants i respectar-ne els interessos i les dinàmiques. Malgrat això, l'educador pot enriquir aquestes situacions. Per exemple, pot participar en el joc, fer propostes i suggeriments, procurar que alguns infants intervinguin en alguns papers que a vegades són monopolitzats per altres infants, fomentar relacions positives en el grup, treure importància al fet de guanyar o perdre i així prioritzar el fet de participar, etc.

En el segon cicle de l'educació infantil, l'educador passa a ser més aviat un animador del joc dels infants.